

209 . Cetea | Comuna: Galda de Jos | Județ: Alba | Punct: La Pietri | Anul: 2006

Anul: 2006

Cod RAN: 4393.01

Perioade: Preistorie, Protoistorie, Antichitate, Evul Mediu

Epoci: Neolitic, Eneolitic, Epoca bronzului timpuriu, Epoca bronzului, La Tène, Epoca romană timpurie, Epoca medievală timpurie

Categorii sit: Domestic, Religios, ritual și funerar

Autori: Ovidiu Ghenescu, Cristinel Plantos, Cristian Ioan Popa, Radu Totoianu

Instituții: Muzeul Municipal "Ioan Raica" Sebeș, Universitatea "1 Decembrie 1918", Alba Iulia, Universitatea "1 Decembrie 1918", Alba Iulia, Muzeul Municipal "Ioan Raica" Sebeș

Rezumat

În anul 2006 cercetările au continuat la mormântul tumular (T I) aflat la Cetea-Picuiata.

Au fost descoperite mai multe înmormântări de înhumatie care formau o jumătate de "ring". Se remarcă dezvelirea unui mormânt triplu (M 5), al unei familii formată din bărbat, femeie și copilul depus la picioarele lor. S-au putut face observații și asupra structurii construcției funerare, ce are dimensiunile de cca. 9 x 1 m. Primele înmormântări, cele care formau "ringul" suprapun un nivel Coțofeni. Peste acestea a fost ridicată o movilă de pământ acoperită cu o manta de bolovani. În această manta au fost descoperite mai multe morminte secundare.

În nivelul de depuneri Coțofnei, aflat sub construcția funerară, au fost descoperite în anii 2004-2006 un număr de patru vetre învecinate, o groapă cu ceramică, o unealtă de os și o roțiță de cărucior, precum și o groapă cu grâne carbonizate, fără a se găsi alte structuri de habitat. Aceste descoperiri ne sugerează o arie de cult, datată în Coțofeni III suprapusă la începutul epocii bronzului de cimitirul tumular.

Raport

Dacă în primii doi ani ai proiectului de cercetare arheologică a complexului de situri de la Cetea-La Pietri investigațiile au urmărit să acopere un areal cât mai larg, pentru a identifica și verifica dinamica locuirilor umane de pe Valea Cetii și Valea Cetiței¹, în campania din anul 2006 atenția s-a axat doar pe continuarea săpăturii în necropola tumulară de la începutul epocii bronzului.

Reamintim faptul că intervenția arheologică de specialitate a fost impusă de braconajele repetate semnalate în perimetrul siturilor concentrate în zona numită generic La Pietri care în ultimii doi ani au condus și la afectarea arealului de înmormântări din locul numit Picuiata.

Necropola tumulară preistorică de la Cetea-Picuiata a fost investigată pentru prima oară de către K. Herepey, de la Muzeul Aiud, acum mai bine de un secol. Din săpăturile acestuia se mai păstrează două cănițe aparținând Bronzului timpuriu ce făceau, cu siguranță, parte din inventarul funerar al unuia sau mai multor morminte². În anul 1985, I. Glodariu, H. Ciugudean și V. Moga vor recupera din mantaua unuia din tumulii de aici, parțial distrus (cel mai probabil tumulul cercetat de noi) un mormânt de incineratie, atribuit culturii Wietenberg³.

În anul 2004 a început abordarea pe cale sistematică a unuia dintre tumulii necropolei, singurul vizibil azi pe teren, tumul notat de noi cu T I. Construcția funerară (dimensiuni păstrate: cca. 9 x 1 m) a fost ridicată pe șaua ce pornește dinspre piatra numită Picuiata. Din punct de vedere metodologic, tumulul a fost abordat prin împărțirea sa pe patru cadrane, cu martori în cruce orientați pe punctele cardinale. În primele două campanii a fost dezvelită întreaga manta de piatră a movilei, iar după dezvelirea acesteia săpătura s-a adâncit în mod egal pe întreaga suprafață, fiind descoperite două morminte secundare sigure (M 1 și M 2), fără inventar, formate din oase adunate "pachet" între bolovanii mantalei. În cadranul de SE la marginea

tumulului, afectată de drumul modern au fost descoperite numeroase oase umane deranjate. Prezența a două cranii ne-a determinat să credem că acestea aparțineau tot unor înmormântări secundare practicate în marginea mantalei. Unul dintre acestea (M 3) mai păstra în poziție anatomică oasele capului și cele ale picioarelor unui copil depus, probabil, în poziție chircită. M 4, aflat lângă M 3, aproape de martorul de sud, se continua sub mantaua de bolovani. În mantaua tumulului au fost observate și intervenții din epoci diferite (dacică, romană și postromană) care au penetrat-o la mari adâncimi.

În anul 2006 cercetarea sistematică a tumulului a continuat în toate cele patru cadrane, fiind finalizată complet în cadranul de SE.

Pentru dezvelirea integrală a M 4, surprins în campania din 2006, a fost demontată mantaua de bolovani și a fost tăiat martorul de sud până la m. 1,70. Astfel s-a putut constata că oasele craniene ale M 4, bănuite de noi ca ilustrând un mormânt secundar aparțineau, în realitate, unui individ tânăr, cel mai probabil, judecând după oasele bazinului, de sex feminin. Scheletul a fost înhumat exact pe direcția E-V, însă lipsa multora dintre oasele mâinilor, cât și a lipsei totale a oaselor picioarelor nu îi știm dacă era sau nu chircit, așa cum pare probabil. Poziția sa stratigrafică ne indică cert o înmormântare realizată înainte de ridicarea mantalei de bolovani. Singura piesă de inventar descoperită este un pandantiv de gresie găsit între oasele bazinului, la - 0,70 m, zonă în care au apărut și bucăți de cărbune.

La o distanță de cca. 0,40 m NE de M 4 s-a conturat, începând cu - 0,80 m, o altă înmormântare ce s-a adâncit până la - 1,00 m, notată de noi cu M 5. În acest caz ne aflăm în fața unei înmormântări triple, formată din doi indivizi maturi (probabil bărbat și femeie) aflați în poziția "îmbrățișați pe la spate", la picioarele cărora se afla scheletul unui copil. Cei doi indivizi maturi erau sprijiniți pe laterale de câte un bolovan fixat în zona trupului. Copilul avea ca inventar funerar o cană de culoare neagră, fără decor, căreia îi lipsește partea superioară, așezată la cap, lângă care a fost identificată și o mică piesă de cupru puternic oxidată care s-a dezintegrat la ridicare. Scheletele de maturi erau lipsite de inventar, cu excepția unei pietre șlefuite sumar, de forma unei mingi de biliard, care a fost găsită sub capul individului de sex masculin.

Un alt mormânt (M 6) a apărut în martorul de V, sub mantaua de piatră, părți din acesta, înhumate fără conexiune anatomică, fiind dezvelite atât în cadranul de NV cât și în cel de SV; este lipsit de inventar funerar. În cadranul de SV, de asemenea sub mantaua de bolovani, înainte de încheierea campaniei de anul acesta a fost dezvelit parțial un al mormânt de inhumație (M 7) ce urmează să fie cercetat pe viitor.

În cadranul de NE nu a fost descoperită încă nici o înmormântare, însă aici, sub mantaua superioară a tumulului a apărut, acoperită de un strat de pământ, spre martorul de est, o altă "manta" din bolovani de mari dimensiuni ce nu a fost îndepărtată în totalitate. Bănuim că această amenajare de piatră acoperă mormântul central, încă nedezvelit. Semnalăm însă prezența unor oase umane apărute izolat printre acești bolovani.

În relație cu înmormântările practicate la începutul epocii bronzului menționăm și o serie de descoperiri apărute în diferite puncte, după demontarea mantalei de piatră. În cadranul de SE, în martorul sudic, la o distanță de 0,60 m de M 4 a fost găsit fragmentul unui vas cu "manșetă", prevăzut sub buză cu o tortiță. Fragmentele unui vas cu Trichterrand au apărut în cadranul de SV, sub M 1/2005, însă fără nici o legătură cu înmormântarea. Bronzului timpuriu îi mai pot fi atribuite și două fragmente ale unor piese de cupru (bronz ?) care ar putea aparține unor pandantive de tipul Brillenspirale, două vârful de săgeată frumos retușate din silex și un fragment de Krummesser.

O serie de descoperiri atestă, și în acest an, o serie de intervenții în structura tumulului, ulterioare Bronzului timpuriu. Amintim aici un obiect de fier găsit în cadranul de NV, într-o mică alveolă, penetrând depunerile Coțofeni, un fragment ceramic lucrat la roată apărut în cadranul de NE printre bolovanii mantalei, ce se poate data larg în sec. III-IV și fragmentul unui vas medieval apărut în martorul de sud.

În acest moment se pot aprecia încheiate cercetările privitoare la construcția funerară în cadranele de NV și SE, ultimul cercetat complet până la solul steril din punct de vedere arheologic. Situația surprinsă, deocamdată, în aceste cadrane ne indică faptul că înmormântările amintite până acum, exceptând pe cele din mantaua tumulului, au fost practicate, așa cum semnalăm încă din 2004, peste un nivel de depuneri Coțofeni. Natura acestor depuneri rămâne de lămurit la cercetarea integrală a obiectivului. Remarcăm însă numărul mare de vetre descoperite (patru la număr până în prezent) aflate la mică distanță una de alta, în anul acesta

fiind identificate resturile unei vetre și în cadranul de SE. Tot în acest cadran a fost cercetată parțial și o groapă în care au fost descoperite fragmente ceramice Coțofeni III, alături de o unealtă de os și o roțiță întreagă de cărucior ornamentată cu un decor incizat în formă de cruce. O imagine mai completă asupra depunerilor Coțofeni ne-a oferit cercetarea din anii 2004-2006 în cadranul de NV, unde după demontarea construcției funerare au apărut trei vetre învecinate, una fățuită, una cu gardină și o alta ridicată pe un pat de cioburi. Imaginea este completată de descoperirea și cercetarea parțială, în cadranul de SV, a unei mici gropi de formă circulară în care alături de ceramică Coțofeni III au fost găsite semințe de cereale carbonizate. Distribuția și caracterul acestor complexe iasă din șabloanele specifice unor structuri de habitat. Aceste observații cumulate cu lipsa unui strat de cultură Coțofeni aferent pe Picuiata (așa cum au dovedit-o cercetările din anul 2005) ne sugerează, mai degrabă, interpretarea acestor vestigii ca rezultat al unor posibile depuneri de cult Coțofeni care s-au concentrat doar pe șaua pietrei. Peste aceste depuneri, la începutul epocii bronzului a fost ridicată necropola tumulară. Privind astfel lucrurile ne-am afla în fața unui loc consacrat pentru practici rituale în timpul culturii Coțofeni ce-și va păstra acest atribut și în Bronzul timpuriu, folosit însă ca arie de înmormântări.

În momentul de față se pot face câteva aprecieri generale privitoare la structura construcției funerare, care probabil se vor adeveri și în campaniile viitoare. Amenajarea tumulului s-a realizat peste depunerile (de cult ?) Coțofeni. Pe nivelul cel mai de jos al amenajărilor funerare, ce corespunde părții superioare a depunerilor Coțofeni, puternic deranjate de aceste intervenții (dovadă bogatul material Coțofeni descoperit pe întreaga suprafață a movilei, la toate adâncimile) au fost practicate o serie de înmormântări de înhumăție care prin forma care o trasează în cadranele de sud ale tumulului închid un arc de cerc, formând un "ring" de morminte ce înconjură zona centrală în care bănuim existența mormântului principal. Pe baza relațiilor stratigrafice ale acestor înhumări putem aprecia că ele sunt contemporane între ele, dar și cu înmormântarea principală. Este greu momentan, în lipsa unor expertize a oaselor umane să afirmăm dacă în acest caz se poate vorbi sau nu de sacrificii realizate cu prilejul înmormântării individului din zona centrală, pentru care a fost ridicată întreaga construcție funerară. Totuși impresia pe care ne-o lasă observațiile cumulate până în prezent susțin un astfel de sacrificiu al unor "sclavi" subordonați celui care a beneficiat de movila funerară. Un indiciu în acest sens l-ar putea constitui "bila" de piatră aflată sub capul bărbatului din M 5, care putea fi folosită ca armă tocmai în acest scenariu de sacrificare. De observat și gruparea înmormântărilor în care s-a ținut cont și de relațiile de familie, sugestivă în acest sens fiind înmormântarea triplă, practic a unei familii formată din bărbat, femeie și copil. Dincolo de aspectul strict arheologic al cercetării, înmormântarea triplă de la Cetea ne oferă și o imagine extrem de sugestivă asupra relațiilor de familie dar și de subordonare a unora dintre acestea unor personaje importante din comunitate ilustrând în mod edificator stratificarea socială produsă la începutul epocii bronzului în spațiul intracarpatic al României.

În zona centrală a tumulului trebuie să se fi practicat înmormântarea principală, sugerată deocamdată de stratul de bolovani dezvelit parțial în cadranul de SE. În mormântările amintite, care trebuie să fi fost contemporane, au fost acoperite cu un strat de pământ, pe alocuri amestecat cu piatră, care a dat aspectul de movilă. Peste acest strat de pământ, probabil cu rolul de a conserva forma de tumul, a fost amenajată mantaua din bolovani și gresii locale. Spre marginile tumulului au fost așezați bolovani de dimensiuni mai mari, cu același scop de a estompa presiunea exercitată de cantitatea mare de pământ și piatră aflată în compoziția construcției. Descoperirea a numeroși bolovani de calcar rulați de apă, unii de mari dimensiuni, sugerează că aceștia au fost aduși din vale, fapt ce necesită un efort deosebit pentru cei implicați în realizarea monumentului funerar. O altă etapă de înmormântări se datează tot la începutul epocii bronzului când au fost realizate înmormântări în mantaua tumulului, asemenea altor numeroase situații întâlnite în cazul mormintelor tumulare din Apuseni, la care putem adăuga mormântul Wietenberg descoperit în tumul în urmă cu două decenii și intervențiile dacice, romane, postromane și medievale.

În această etapă a cercetărilor, complexul de situri de la Cetea ne dezvăluie o imagine complexă și destul de completă a dinamicii exploatarea teritoriului în preistorie. Referitor strict la perioada de început a epocii bronzului trebuie spus că ne aflăm în fața unei situații destul de rar surprinsă în cercetarea arheologică din Munții Apuseni, în care avem identificată așezarea (Cetea-Măriuța), aria de înmormântări aflată în vecinătatea acesteia (Cetea-Picuiata) și zona de cult, aflată în curs de cercetare la Cetea-Ierboasa, la aceasta din urmă adăugându-se un alt posibil loc de cult (contemporan ?), extrem de interesant, reperat în aval de

Pietre, unde pe un versant ce coboară în Valea Cetii au fost observate mai multe “discuri” săpate în piatră. Dar asupra acestei ultime apariții vom reveni cu alt prilej. Din păcate, tendința actuală în cercetarea începuturilor Bronzului timpuriu intracarpatic se concentrează pe analizarea ceramicii, în încercarea, am spune disperată, de definire a unor grupe culturale specifice acestui spațiu. Efort benefic dacă s-ar ține seama, în mod real, de realitățile oferite de cercetările din Munții Apuseni care ne dezvăluie o societate dinamică, aflată în evoluție, o lume care a dezvoltat o arhitectură funerară și de cult din piatră cu totul deosebită în preistoria acestui spațiu. Desigur, ceramica a constituit un bun care de multe ori putea fi identic sau diferit de la zonă la zonă. Numitorul comun trebuie să îl fi constituit însă această impresionantă arhitectură din piatră și întreaga suită de practici funerare care o însoțea.

În virtutea descoperirilor produse în campaniile din anii 2004-2006 continuarea cercetărilor la Cetea-La Pietri se impune ca o necesitate. În lipsa unei finanțări adecvate mizăm în continuare pe entuziasmul unor studenți pasionați și pe cel al tinerei echipe de cercetare.

Note

- 1. Pentru rezultatele campaniilor anterioare de cercetări, din anii 2004-2005, vezi Moga et al. 2005, p. 120-121; Popa et al. 2005.
- 2. Ciugudean 1995, p. 15, Fig. 8/9-10.
- 3. Ciugudean 1995, p. 15, Fig. 8/11-12; Ciugudean 1996, p. 42, Fig. 23/11-12.
- 4. Cercetările din anii 2004-2006 se desfășoară în cadrul unui șantier-școală, cu studenți de la specializările arheologie, istorie și muzeologie ai Universității “1 Decembrie 1918” Alba Iulia. Pentru efortul depus le mulțumim și cu acest prilej.

Informații suplimentare online

[Raportul 3804 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
